

**TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Birgül Demirtaş ile Türk Dış
Politikası ve Güncel Sorunlar Üzerine Yapılan Söyleşi***

Soru 1) Köklü bir geçmişe sahip olan Almanya-Türkiye ilişkileri son dönemde yaşanan tutuklamalar, İncirlik olayı, iltica talepleri, casusluk ve toplantı iptalleri ile sıkıntılı bir süreç yaşamaktadır. Krize sürüklenen bu ilişkilerin yakın bir gelecekte normalleşmesi beklenebilir mi? Sürmesi halinde Türkiye ve Almanya arasındaki iktisadi ilişkileri nasıl etkileyebilir?

Demirtaş: Berlin-Ankara ilişkileri, iki ülkenin içinden geçtiği seçim süreçlerinde ciddi sorunlar yaşadı, ancak eski Şansölye Gerhard Schröder ve Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel'in Türkiye ziyaretleriyle sessiz bir şekilde de olsa yumuşama ve normalleşme sürecinin başladığını düşünüyorum. İki ülkenin son dönemlerde sahip oldukları farklı kimlik algılamaları, ikili ilişkilerde ciddi sorunlar yaratırken; yoğun ikili dış ticaret hacmi, Almanya'da yaşayan üç milyon Türkiye kökenli insan, AB'yle ilişkilerde Almanya'nın rolü gibi etkenlerden dolayı normalleşme sürecinin iki ülkenin de çıkarına olduğunun hatırlandığını düşünüyorum. Gerginliğin uzun süre devam etmesi, iki ülkenin de çıkarlarına zarar verecektir. O yüzden seçim atmosferinden çıkılır çıkılmaz "sessiz normalleşme" sürecinin başladığını düşünüyorum.

Alman diplomasisinin önemli bir özelliği var: Çeşitli konularda ciddi anlaşmazlık yaşadığı ülkelerle bile diyalogu devam ettirmek ve mümkün olabildiğince farklı alanlarda işbirliği yapmak. Berlin hükümetinin, Ankara'yla yaşadığı tüm anlaşmazlıklara rağmen hâlâ "partner" statüsünü devam ettirmek istediği anlaşılmaktadır. Eğer siyasi kriz devam etseydi, ekonomik ilişkiler olumsuz etkilenebilirdi. Şu andaki veriler ticari ilişkilerin normal seyrinde devam ettiğini gösteriyor. Ancak önemli bir nokta gelen Alman turist sayısının ciddi bir şekilde azalmasıdır. 2015'te 5.600.000 Alman turist Türkiye'ye gelirken, 2016'da sayı 4.000.000 civarına düştü. 2017'nin Ocak-Temmuz ayları arasında ise sayı 2.000.000'da kaldı. Dolayısıyla 2017 rakamlarının da 2015'ten epey düşük olacağı tahmin edilebilir. Turist sayısındaki azalma insanlar arasındaki etkileşimde azalma demektir. Son dönemdeki "sessiz normalleşme" sürecinin 2018'deki turist sayılarını nasıl etkileyeceğini gözlemek gerekmektedir.

Soru 2) Bildiğiniz gibi 2015 sonlarında meydana gelen uçak krizi nedeniyle Türkiye ve Rusya arasındaki ikili ilişkiler derin bir yara almıştı. İki ülke ilişkilerinde normalleşme yönünde atılan adımları yeterli görüyor musunuz? Devlet başkanları düzeyinde yapılan ikili görüşmelerin krizi çözmedeki etkisi nasıldır?

Demirtaş: Türkiye-Rusya ilişkilerinde normalleşme sürecinde adımlar atılmaya devam ediliyor. Bu sürecin henüz tamamlanmadığını düşünüyorum. Türkiye hâlâ bazı ürünleri Rusya'ya ihraç ederken kısıtlamalarla karşılaşabiliyor. Ayrıca Moskova, mevcut durumda Türk vatandaşlarına uyguladığı vizeyi kaldırmadı. Halbuki Türkiye, normalleşme süreci başladığında Rusya vatandaşlarına vize uygulamasını kaldırmıştı. Ruslar, vizesiz 90 gün Türkiye'de kalabiliyorlar. Moskova-Ankara ilişkilerinin son durumu itibarıyla, gerginlik bitmiş ve işbirliği süreci başlamış olsa da tam olarak kriz öncesi döneme dönülemediği görülmektedir. Rusya'nın Suriye'nin kuzeyindeki PYD'ye verdiği destek, gelecek için

* Bu söyleşi Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi Editörü Prof. Dr. Fahri TÜRK tarafından 20.12.2017 tarihinde elektronik ortamda gerçekleştirilmiştir.

potansiyel bir anlaşmazlık unsuru durumundadır. Bu arada, Rusya'nın PKK'yı terör örgütü olarak tanımayan olması da ciddi bir sorun olarak ikili ilişkilerde varlığını sürdürmektedir.

Soru 3) Suriye'de barışın sağlanması amacıyla Kazakistan'ın başkenti Astana'da süren görüşmeler ve Kasım ayının sonlarında Türkiye, Rusya ve İran devlet başkanlarının Soçi'de gerçekleştirdikleri zirve Suriye'de barışın sağlanmasına nasıl bir katkıda bulunabilir? Özellikle ABD gibi büyük bir gücün bu toplantılara katılmaması olası bir çözüme engel teşkil edebilir mi?

Demirtaş: Suriye'de bölgesel ve küresel aktörlerin çözüm çabaları, IŞİD'in zayıflamasında ve şiddet sarmalının nispeten azalmasında etkili oluyor. Ancak Suriye'de yaşanan savaşın kısa vadede tamamen sona ereceğini ve kalıcı barışa doğru evrileceğini düşünmek için henüz çok erken. Suriye'de yaşananlar, 1990'larda Balkanlar'da yaşanan savaşlardan çok farklı. 1990'larda Slobodan Miloşević rejimi saldırgan politikalarını durdurduğunda ve benzer şekilde çatışmanın diğer tarafları da ateşkeske ikna edildiğinde negatif de olsa barış sağlanmıştı. Ancak Suriye'de onlarca terör örgütünün ortaya çıkmış olması, Afganistan'ın durumuyla benzerlikleri akla getirmektedir. IŞİD tamamen yenilse bile var olan ya da yeni ortaya çıkacak hücre yapılanmaları ve diğer terör örgütleri, Suriye'deki durumun karmaşıklığını göstermektedir. Yakın ve orta vadede çatışmaların tamamen durmasını beklemenin ne yazık ki mümkün olmadığını düşünüyorum.

Soru 4) Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri arasında baş gösteren casusluk ve ardından gelen vize krizinin derinleşeceğini düşünüyor musunuz? İkili ilişkilerin düzelebilmesi için olası çözüm yolları sizce nasıl olmalıdır? Yani bu krizin de tıpkı Türkiye ve Almanya arasındaki ilişkilerde olduğu gibi derinleşme ihtimali var mıdır?

Demirtaş: ABD'nin 15 Temmuz darbe girişimi sonrası Türkiye'nin hassasiyetlerini anlayamaması ve iki ülkenin Suriye konusunda farklı tutumlar benimsemesi Ankara-Washington hattında ciddi gerginliğe yol açtı. Çözüme giden yolda önemli bir adım, iki ülkenin birbirleriyle düzenli ve daha sıkı bir diyalog kurmasıdır. Ancak Donald Trump yönetiminin son bir yıldaki dış politika uygulamaları Avrupa'dan Asya'ya ve Orta Doğu'ya neredeyse tüm bölgelerde sorunlara yol açmıştır. Nitekim ABD'nin Aralık 2017'de açıkladığı Ulusal Güvenlik Stratejisi dokümanı, Washington yönetiminin Soğuk Savaş ayarlarına geri döndüğünü göstermektedir. ABD'nin popülist ve dünyaya karşıtlıklar üzerinden bakan dış politikasına karşı "rasyonel" aktörlerin bir araya gelme ihtimali dikkate alınmalıdır. Burada, bence Türkiye, AB'yle de işbirliği yaparak ABD'yle ilişkilerini dengelemeye çalışmalıdır.

Soru 5) Genelde Türk dış politikasında özel de ise Türkiye'nin Orta Doğu politikasında özellikle Arap Baharı sonrasında Irak, Mısır ve Suriye gibi ülkelerde ciddi sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. Size göre Türk dış politikasının adeta sorun üreten bir görünüm arz etmesinde iç politik faktörler mi yoksa dışsal etkenler mi daha fazla rol oynamaktadır?

Demirtaş: 2009 Davos krizinden bu yana, Türk dış politikası farklı aktörlerle gerginlikler ve zaman zaman da krizler yaşadı. Ancak gerek İsrail'le Davos krizi gerekse Rusya'yla uçak krizi sonrasında yaşanan süreci değerlendirdiğimizde bir süre sonra ilişkilerde normalleşme adımları atılmaya başlandığını görmekteyiz. Bu bağlamda, Türk dış politikası tarihinden öğrenilecek çok şeyler var. Türkiye, farklı ülkelerle zaman zaman fikir anlaşmazlıkları ve algılama farklılıkları yaşayabilir. Ancak her halükârda diplomasinin mahareti, en zor zamanlarda bile soğukkanlılığın korunması, diyalogun devam ettirilmesi ve uzun vadeli düşünülmesidir. Türk dış politikası; dengeli, akılcı ve rasyonel diplomasisi

sayesinde İkinci Dünya Savaşı'ndan bile uzak kalabilmiştir. Türk dış politikası bunun gibi çok sayıda örnekle doludur. Önümüzdeki dönemde Türkiye'nin yapması gereken geleneksel Türk dış politikasının temel ilkelerini canlandırmak ve Dışişleri Bakanlığı'nın deneyim ve bilgilerinden daha fazla faydalanmak olmalıdır.